

NEUTRALIZOVALA SA ÚCTA K TÝM, ČO SÚ NOSITEĽMI POZNANIA

Miloš Horváth – Oľga Orgoňová

*Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Gondova 2, Bratislava*

E-mail: milos.horvath@uniba.sk, olga.orgonova@uniba.sk



O minuloročnej jubilatke, prof. PhDr. Oľge Orgoňovej, CSc. (1962), môžeme bez pochybností tvrdiť, že je lingvistkou lokálpatriotkou. Ako rodenej Bratislavčanke toto mesto natoľko učarovalo, že v ňom prežila väčšinu svojho profesionálneho života, a hoci rada spoznávala svet, vždy sa do Bratislavy vrátila. Maturovala na jednom z vtedajších prominentných bratislavských gymnázií, Gymnáziu Ladislava Novomeského na Tomášikovej ulici. Za svoju alma mater si zvolila Filozofickú fakultu Univerzity Komenského, kde študovala slovenský jazyk a francúzsky jazyk.

Keďže ju lákala nielen vedecká, ale aj pedagogická práca, zostala po ukončení magisterského stupňa štúdia pôsobiť na Katedre slovenského jazyka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského a priklonila sa ku skúmaniu slovenčiny. V roku 1998 tu získala titul kandidátky vied, neskôr v roku 2004 bola úspešne habilitovaná na docentku a napokon o osem rokov neskôr inaugurovaná na riadnu profesorku. Jej lokálpatriotizmus sa prejavuje i tu – vo vzťahu k domovskej Katedre slovenského jazyka, aktuálne už Katedre slovenského jazyka a teórie komunikácie. Okrem faktu, že je jej dlhoročnou vedúcou,¹ jej brány opúšťala vždy len na krátky čas, a to v rámci krátkodobých prednáškových pobytov na viacerých európskych univerzitách (Tampere, Lubľana, Nový Sad, Krakov, Sosnovec, Budapešť, Belehrad, Olomouc, Hradec Králové) či svojho lektorátneho pôsobenia na Univerzite Michela de Montaigna vo francúzskom Bordeaux.

Profesorka Orgoňová sa vedecky orientuje na opis, analýzu a interpretáciu súčasného slovenského jazyka predovšetkým v oblasti lexikológie, inovatívne chápanej štylistiky občianskej spoločnosti 21. storočia, rétoriky a lingvistickej pragmatiky, pričom sa aktívne zapája do kontinuálneho rozvíjania slovakistického lingvokultúrneho diskurzu. Svoje vedecké kompetencie uplatňovala či uplatňuje vo vedeckých radách niekoľkých akademických inštitúcií (v rokoch 2008 – 2012 a 2016 – 2020 na Filozofickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku, v rokoch 2010 – 2016 v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV a od r. 2020 vo vedeckej rade Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave). Osem rokov tiež pôsobila v grantovej agentúre VEGA pri MSVVŠ SR a od roku 2019 figuruje aj v Terminologickej komisii Ministerstva kultúry SR. Od roku 2021 spolupracuje tiež ako poradkyňa a hodnotiteľka (doteraz predsedníčka viacerých pracovných skupín na posudzovanie akreditácií vysokých škôl) so Slovenskou akreditačnou agentúrou pre vysoké školstvo (SAAVŠ). Ak k tomu prirátame aj jej rôznorodú recenzentskú, editorskú a posudzovateľskú činnosť v redakčných radách viacerých vedeckých periodík a zborníkov doma (*Slovenská reč*, *Jazyk a komunikácia v súvislostiach*, *Jazyk a jazykoveda v interpretácii*, *Jazyk a jazykoveda v súvislostiach*) i v zahraničí (opolská *Stylistyka*, moskovské *Aktuálnyje problemy stilistiky* či *Bohemica Olomucensia*), vychodí nám z toho, že za jej mnohovrstevnou pedagogickou, vedeckou a expertíznou aktivitou je nielen neutíchajúci záujem o jazyk – slovenčinu v širších interdisciplinárnych až transdisciplinárnych súvislostiach, ale aj poctivá, precízna a inovatívna práca, no predovšetkým ochota a sila prekračovať limity vo vzťahu k sebe i ľuďom vo svojom okolí.

Aktuálne už ako držiteľka Zlatej medaily FiF UK v Bratislave sa angažuje aj v oblasti popularizácie jazykovedy, resp. slovakistiky v rámci projektov spadajúcich pod tzv. občiansku vedu, ktorých výsledkom je publikovanie neterminologických

¹ Medzitým sa vedúcou katedry stala doc. Mgr. Alena Bohunická, PhD.

slovníkov rôznych profesijných skupín (*Slovník divadelných profesionalizmov, Slovník policajných profesionalizmov*). Aj to svedčí o tom, že stále má dostatok tvorivých i ľudských síl a drží prst na pulze doby.

MH: Pôsobíte na univerzite s najdlhšou históriou a najvyšším renomé na Slovensku i v zahraničných rebričkoch – Univerzite Komenského v Bratislave. Ako vnímate svoju vedecko-pedagogickú identitu na tomto pracovisku?

OO: Ako slovenčinárka vnímam predovšetkým svoju humanitovednú identitu. Tá je „ohrozená“ v kontexte dobových hodnotiacich parametrov kladených na vysoké školstvo, konvenujúcich väčšmi k prírodným či technickým vedám. „Otcovia“ slavistiky a slovaktiky na storočnej UK mali iné problémy: stavali základy odboru „na zelenej lúke“. So svojimi odbornými kompetenciami pritom dokázali vybudovať odboru solídne základy. My dnes máme „slávnú tradíciu“, ale neistú súčasnosť s nulovým sociálnym kreditom.

Zaregistrovali sme, že fakultné pracovisko, ktoré vediete, prednedávnom zmenilo svoj oficiálny názov z Katedry slovenského jazyka na Katedru slovenského jazyka a teórie komunikácie. Aká bola motivácia tejto zmeny a v čom nový názov lepšie vystihuje jeho vedeckopedagogickú profiláciu?

Polstoročný názov Katedry slovenského jazyka (vzniknutý po rozdelení jazykovedcov a lingvistov na dve samostatné pracoviská) konvenoval kontextu saussurovskej lingvistiky, sústredenej na systém jazyka – „langue“. To dobre evokovalo vtedajší predmet skúmaní. Názov Katedra slovenského jazyka a teórie komunikácie lepšie vystihuje súčasné vedeckovýskumné a pedagogické zameranie pracoviska. Naše tvorivé i aplikačné úsilie rozširujú záber aj na „parole“, na reč. V lingvopragmatickej integrácii sa napájame na poznanie o systéme a potenciáli jazyka skúmania rečovej činnosti a snažíme sa pestovať v študentoch schopnosť adekvátne používať jazyk v reálnom kontextovom ukotvení. Starý názov tak uchopoval akoby len polovicu našej aktuálnej práce, takto je to výstižnejšie a celostnejšie.

Pôsobíte ako dlhoročná vedúca najstaršieho univerzitného slovaktického pracoviska na Slovensku. Čo je pre Vás náročnejšie: manažovať tím vedcov – od tých najmladších až po renomovaných lingvistov – alebo naopak profesionálne na predovať a vedecky tvoriť?

Za šesťnásť rokov výkonu funkcie vedúcej katedry som si utvrdila svoje koncepcné i manažérske priority a otestovala svoje schopnosti vnášať ich do praxe popri vyváženom napĺňaní mojich vedecko-pedagogických povinností a ambícií. Zastávať túto funkciu je nesporne záťažou, ale nie nezvládnuteľnou. Ide to akosi ruka v ruku. Tak ako v súkromí som súčasne manželkou, mamou, dcérou aj sestrou, v práci nenú-

tene „oscilujem“ medzi manažovaním „zhora“ a výkonom práce „zdola“. Má to aj dobrý stimulatívny rozmer platný navonok v optike mojich spolupracovníkov: na to, aby som mala morálne právo vyžadovať plnenie istých úloh od nich, musím tie úlohy sama zvládať tiež. Tak sa snažím „nezadriemať“ na vlnách minulých výkonov. Stabilne pritom prežívam vnútornú rovnováhu. Takže nevnímam túto „dvojdmost“ ako neistotu na pomyselnéj hojdačke. Svoj status som šestnásť rokov dokázala vnímať ako vyváženú rozmanitosť zabraňujúcu nude a jednotvárnosti.

Máte za sebou 37 rokov nanajvýš plodnej vedeckej kariéry vo sfére lingvistiky a slovakistiky. Dá sa za takýto čas detailne spoznať slovenčina, alebo Vás na nej stále niečo prekvapuje? Kopíruje aktuálny výskum slovenčiny dostatočne zahraničné trendy, alebo sa slovenská lingvistika rozvíja vlastným smerom a vlastným tempom?

Nemusím poznať Sokrata na to, aby som si uvedomovala, že „viem, že nič neviem“. Nemyslím si, že vedec dokáže dospieť do štádia sebauspokojenia a skonštatuje, že už všetko zistil, objavil, pochopil. Môj lingvistický vývoj vnímam ako kľukatý vzostup: chvíľu sa mi javí, že veci sa posunuli k vyšším métam, v istých izolovaných poznatkoch nachádzam súvislosti a získavam nad nimi nadhľad. A zrazu sa „zaseknem“, akoby sa mi zamrazila schopnosť tvoriť a posúvať svoje odborné vízie. Dlhoročná erudícia iste prináša pozitíva, napokon rokmi sa aj sebaopoznanie cibrí. Netreba sa siliť, ak sa mentálna práca nedarí, veď doma je vždy nejaké neumyté okno či nevyžehlená bielizeň, alebo treba napísať termínovanú úradnícku správu... To všetko vytlačí moju mentálnu „krízu“ na vedľajšiu koľaj a po prestriedaní aktivít naskočí zasa odpočínutá tvorivá slina. Možno sú tie súčasné meandre na mojej plavbe odborným životom menšie než v začiatočníckych rokoch, ale to lavírovanie rozhodne pretrváva. Netúžim sa dopracovať k vyhladeniu mojej kognitívnej sínusoidy na priamku a zbaviť sa tvorivých útrap a nepokojov. A pokiaľ ide o osudy lingvistiky: tie riadia ľudia. Slovenská lingvistika sa posúva tam, kam ju posúvame my. Dôležité je, že nestagnuje. Netrúfam si to hodnotiť. To, či sme ju posunuli správnym smerom a správnym tempom, zhodnotí budúcnosť.

Vo všeobecnosti (nielen) v európskych jazykoch má dnes ako jazyk internacionálnej komunikácie prominentnú pozíciu angličtina. Ako na túto dominanciu angličtiny v globálnom verejnom diskurze reagujú Francúzi? Neprekáža im to? Robia niečo na oslabenie pozície angličtiny a prinavrátanie pozície francúzštiny v medzinárodnom kontexte?

Francúzi sú si vedomí toho, že žiadne zákazy či príkazy „zhora“, aký jazyk preferovať v medzinárodnej komunikácii, sa neosvedčujú. V tom nie sú v ničom odlišní od iných národov a dynamika ich vlastného jazyka takisto nevykazuje ano-

málie v porovnaní s dianím v iných jazykovokultúrnych prostrediach. Na medzinárodnú pozíciu angličtiny nemajú Francúzi dosah, hoci dávajú občas najavo rozčarovanie. Situáciu veľmi pekne vystihuje známe príslovie: psi štekajú, karavána ide ďalej. A pokiaľ ide o stav francúzštiny vo vnútrokultúrnom kontexte, aktuálne je „v hre“ (nielen vo Francúzsku) vo verejnom priestore otázka jazykovej korektnosti či jazykovej citlivosti.

Vďaka Vášmu pôsobeniu na pozícii lektorky slovenského jazyka a kultúry na univerzite Michela de Montaigna v Bordeaux ste prispeli aj k propagácii slovenčiny v zahraničí. Ako na toto svoje pôsobenie s odstupom času spomínate a v čom bolo pre Vás inšpirujúce? A čo študenti? Sú iní ako tí slovenskí?

Na lektorské roky vo francúzskom Bordeaux spomínam ako na obrovskú viacstrannú životnú skúsenosť. Človek tam bol „misionárom“, ktorý mládeži i dospelým okolo seba lámal bariéry nedôvery voči malej a neznámej stredoeurópskej krajine, jej kultúre a jazyku. Hoci slovenský lektorát v čase môjho pôsobenia v Bordeaux už jestvoval na tamjšej univerzite štvrtstoročie, o Slovensku, Slovákoch či slovenčine sa tam v čase môjho príchodu veľa nevedelo. Našťastie, Francúzi ako kozmopolitný národ sa neuzatvárajú pred nepoznaným. A francúzski študenti sú aspoň podľa mojej osobnej skúsenosti disciplinovaní a pracovití. Rešpektujú ako najprirodzenejšiu vec vyučovanie aj v piatok večer o 18,00 (nevynímajúc piatok 22. decembra). Tamojší univerzitný život bol v čase môjho lektorovania postavený na trochu iných základoch: študenti boli aj finančne zainteresovaní na štúdiu (platili si zápisné) a mali záujem sa za investované peniaze niečo naučiť. Univerzita mala optimálne finančné zázemie, poskytovala vyučujúcim materiálnu výbavu (vrátane didaktickej techniky), funkčnú technickú a organizačnú podporu či financie na služobné cesty. Učiteľ sa mohol sústrediť priamo na učenie. V tomto kontexte moje pedagogické pôsobenie bolo v súčinnosti s prirodzene angažovanými študentmi nesmierne efektívne. Bolo by úžasné, keby také personálno-materiálne zázemie bolo aj tu. Nesmierne by som si užívala, keby pracovná disciplína študentov, ich uvedomenosť a dôvera voči pedagógovi panovala aj na našich domácich univerzitách.

O Francúzoch a francúzskej kultúre koluje množstvo stereotypov. Spomeniete si na niektoré z nich? Sú Francúzi naozaj národom revolucionárov, bohémov či žabožrútov?

Hovoriť o stereotypoch by znamenalo reprodukovať všeobecne známe (zväčša nie celkom správne) konštatovania nezávisle od osobnej skúsenosti. V istých aspektoch, pravda, osobná skúsenosť je blízka niektorým stereotypom. Nikde som nepila také dobré víno, ako je v Bordeaux či v Chateaufort-du-Pape, nemohla som si nevychutnávať povestnú francúzsku gastronómiu (aj bez žabacích stehienok). Ale tiež

som si „užila“ štrajky šoférov MHD a taxikárov, keď som sa nemohla dostať do práce; štrajky učiteľov a študentov stredných škôl solidárne bok po boku manifestujúcich v uliciach mesta; alebo aj štrajky smetiarov, keď nám desať dní neodvážali spreď domu odpad. Český výtvarník David Černý na svojej Entrope v roku 2009 celkom symptomaticky stvárnil francúzsku hexagonálu ako krajinu štrajkov. Na rozdiel od Slovákov Francúzi sú naozaj schopní verejne brániť či presadzovať svoje záujmy hoc len na sídlisku za optimálne regulované mestské parkovanie. Francúzsko som vnímala ale predovšetkým ako tolerantnú a funkčnú krajinu, ktorá garantuje svojim občanom životný komfort. Samosprávne orgány nie sú autoritatívne páky moci či zdroj sebaobohacovania, ale demokratická služba daňovým poplatníkom. Od starostu mesta po šoféra MHD či predavačku v supermarkete má občan zaručenú profesionalitu, spravodlivosť, ústretovosť, zdvorilosť. Je to krajina s vyzretou demokraciou. Veľká francúzska revolúcia predbehla slovenské zamatové udalosti o 200 rokov, v našej najnovšej histórii sme síce (našťastie) preskočili stavenie gilótín, ale aj tak máme čo doháňať.

Na základe auditu Slovenskej akreditačnej komisie pri MŠVVŠ SR ste v rokoch 2015 – 2022 pôsobili v špičkovom vedeckom tíme Univerzity Komenského, za čo ste od rektora Univerzity Komenského dostali i významné ocenenie. Na čo bol primárne zameraný Váš výskum a aké vedecké výsledky ste v ňom dosiahli?

Náš výskum je dlhodobo orientovaný na interpretačné aspekty jazyka a jazykovedy v spätosti s používateľmi jazyka ako psycho-sociálnymi identitami. Metodologicky sa výskum inšpiroval a dodnes inšpiruje viacerými disciplínami (semiotikou, sociolingvistikou, etnolingvistikou), nevynímajúc diskurznoanalytické námety pertraktované v transdisciplinárnych sondážach zameraných najmä na tému inakosti. Výskumy prinášajú jazykové interpretácie prírodného, sociálneho a psychického sveta v intrakultúrnej aj interkultúrnej perspektíve. Príkladom nášho reprezentatívneho kolektívneho výstupu skúmania inakosti je publikácia *Cudzosť – jazyk – spoločnosť* (2015). Vzťahmi jazyka a jeho používateľov v kontexte 21. storočia sa zaoberá séria publikácií J. Dolníka (*Jazyk v sociálnej kultúre, Jazyk v pragmatike, Jazyk v sociálnej praxi* v priebehu piatich rokov medzi 2017 a 2021), dialogickou podstatou komunikácie sa zaoberám ja spolu s A. Bohunickou v *Interakčnej štylistike* (2018). Mnoho výstupov z tohto obdobia prezentovali členovia tímu (J. Dolník, O. Orgoňová, A. Bohunická, P. Žigo, M. Kazharnovich, M. Dudok) formou konferenčných príspevkov na domácich či zahraničných konferenciách či časopisecky doma aj v zahraničí, najmä slovanskom: v Česku, Poľsku, Rusku, Bielorusku, Bulharsku, Srbsku. Spoločným menovateľom naznačených prác je prepojenie systémolingvistických a komunikačno-pragmatických náhľadov na aspekty jazyka/reči demokratizovanej spoločnosti 21. storočia. Tematicky „najzvučnejšími“ námetmi sú

otázky explanácie a interpretácie diskurzov inakosti či inkluzívnosti v slovenskej spoločnosti v rôznych sférach komunikácie. Nádejám sa, že zistenia z našich lingvo-sociálne ladených výskumov podporujú schopnosť pochopiť, čo sa v aktuálnej komunikácii deje (a prečo je to tak), aby sa v perspektívnych verbálno-neverbálnych interakciách posilňovala kooperácia a porozumenie. Osobitnú pozornosť pripisujeme pritom rozpínaniu hraníc záujmu tradičných lingvistických disciplín do vernakulárneho (ľudového) prostredia „obyčajných“ ľudí a ich „obyčajnej“, aj nespisovnej, komunikácie.

Ste spoluautorkou monografie Interakčná štylistika z roku 2018, kde interpretujete v širších pragmatických súvislostiach spontánne hovorené prejavy. Na akých východiskách je založená a ako by ste ju jadrne charakterizovali?

Ide o reflexiu náuky o spôsoboch verbálnej a neverbálnej interakcie tvorcu a interpreta textu v komunikácii (v dialógu), respektíve v multimedialnej (rečovo-obrazovej) interakcii. Prototypickými znakmi interakčnej štylistiky sú dialogickosť (tradičná štylistika rátať skôr len deklaratívne s dialógom a teoreticky ho nerozvinula), každodennosť (a s ňou spätý všedný spôsob vyjadrovania, nevynímajúce nespisovnosť) a v titule spomenutá interakcia, do ktorej vstupujú viacerí aktéri, jednak ako tvorcovia výpovedí, jednak ako interpreti. Teória je postavená na ponímaní činnostnej podstaty jazyka ako súčasť celkového – kontextovo ukotveného – správania interaktantov. To všetko je zasadené do digitálnej éry 21. storočia. Cieľom takto nastavenej teórie je viesť dobových komunikantov k efektívnej participácii na mnohokrakých komunikačných procesoch s názorovo, sociálne, vekovo a ináč heterogénnymi spoluaktérmi.

Pri príležitosti storočnice narodenia profesora Jozefa Mistríka ste manažovali aj medzinárodnú vedeckú konferenciu a minuloročné prvé (špeciálne) čísla Slovenskej reči a Jazykovedného časopisu. Odhliadnuc od týchto vedeckých aktivít, ktoré priniesli mnohostranné bilancie jeho štylistickej koncepcie, na spomínaných fórach sa súčasne prezentovali nové stimuly pre ďalšie štylistické výskumy. Ako vnímate kontúry štylistiky 21. storočia Vy?

V kontinuite s názormi profesora Mistríka vnímam posúvanie štylistiky ako funkčnoštylistickej teórie o redukčných jazykových modeloch spôsobov vyjadrovania k štylistike reči. Zamýšľam sa nad profilovaním komunikačných štýlov ako premenlivých a v neopakovateľných kontextoch jedinečných variácií spôsobov verbálno-neverbálneho správania. Pokúšam sa vyrovnáť sa s multimodalitou súčasnej komunikácie na báze kríženia prostriedkov rôznych semiotických sústav. Považujem za výzvu diferencovanosť súčasných médií, vrátane tých sociálnosieťových, ktoré sú akcelerátormi dynamiky štýlov vyjadrovania v hybridizujúcom sa priestore

verejno-neverejného vyjadrovania. K tomu si treba pridať fenomén posunu hraníc (až bezhraničnosti) dialogickosti, ktorú podporuje už nielen ústna komunikácia tvárou v tvár, ale aj platformy na internete s možnosťami bezprostrednej (aj anonymnej) spätnej väzby. Pokiaľ ide o ľudský faktor determinujúci aktuálny mimojazykový kontext, jeho ambície smerujú k inkluzívnemu búraníu bariér medzi elitami a masami či odborníkmi a neodborníkmi. V spojitosti s metodologickou pluralitou súčasnosti sa tak naliehavo natosťuje potreba budovať novú štylistiku na uspokojenie potrieb society digitálnej doby, smerujúcej k inkluzívnej interakcii. Moja vízia smeruje tak k inkluzívnej interakčnej štylistike.

Určite aj Vašu pedagogickú a vedeckú prácu výrazne zasiahla dva roky trvajúca pandémia vírusu covid-19 a s ňou súvisiace obmedzenia. Ako veľmi sa inovoval lexikálny podsystém slovenčiny pod vplyvom uvedenej pandémie? Zareagovala podľa Vás slovenčina adekvátne na meniace sa komunikačné potreby v súvislosti s týmto globálnym problémom?

Živý jazyk, a teda aj jeho lexika, vždy reaguje na vzniknutú komunikačnú potrebu a adekvátne vyplňa vzniknuté „čierne diery“ v zásobárňach komunikačných prostriedkov. V čase pandémie covid-19 sa aj v slovenčine ukázala potreba pomenovať množstvo novovzniknutých entít (reálií, situácií...). Tak povznikali alebo sa popreberali nové formy pomenovaní (*homeoffice, lockdown, dištančné vzdelávanie*) aj nové významy (*bublina, testovanie, covidový semafor*) či pooprašovali sa už známe, ale dovtedy oveľa menej frekventované výrazy ako *rúško* či *respirátor*. Je dobré, že aj lingvisti na to reagovali a povznikalo tak viacero štúdií o lexike či širšie o diskurze pandémie covid-19. V budúcnosti to budú vítané svedectvá o tom, ako flexibilne sa jazyk prispôbil rýchlo vzniknutej potrebe. Pravda tak, ako rýchlo výrazy povznikali, tak po útlme pandémie aj rýchlo tieto novotvary upadajú do zabudnutia. Dnes (rok po návrate do normálneho životného režimu) si už pomaly nepamätáme, čo znamenajú skratky *OTP, MOM* či *ROR*. Zabúdame, aké vakcíny boli na trhu, prípadne akou sme boli sami zaočkovaní. Výrazy nie sú v slovenčine nikde zafixované. So spätnou platnosťou sa tak čoskoro sotva pasívne rozpamätáme na tieto „módne“ slová, ktoré sa historizovali skôr, než sa stihli natrvalo ukotviť v komunikácii a slovníkoch.

Slovníkové diela Slovník divadelných profesionalizmov (2019) a Slovník policajných profesionalizmov (2021), ktorých ste spoluautorkou a na vydání ktorých ste sa aktívne podieľali, sú špecifickým príspevkom do slovenskej lexikografie. Prečo ste si vybrali na spracovanie práve tieto sociolekty? V čom sú tieto Vaše slovníky iné, špecifické?

Aj divadelný svet, aj policajný svet oslavovali v roku 2020 storočné jubileá. V roku 1920 bolo založené prvé slovenské profesionálne divadlo (SND) a tiež vznik-

la štátna polícia. To bol jeden stimul. Z praktického hľadiska som mala na zreteli potrebu „zblíženia“ či lepšieho vzájomného spoznania laika s vytýpovaným profesionálom a jeho prácou. Veď do divadla všetci chodíme, pritom o jeho každodennom chode, ale aj slávnostnom vzhľade nevieme až tak veľa. Nepoznáme ani časti javiska, nehovoriac o priestoroch za či pod javiskom. Teda zámer smeroval k inklúzii, „vtiahnutiu“ laika do sveta divadla v záujme lepšieho spoznania jeho vzhľadu, tamojšieho diania a porozumenia medzi aktérmi z oboch svetov (laikov a profesionálov). Podobná pohnútka sa spája s voľbou slovníka policajných profesionalizmov. Človek nemusí byť zločinec, a predsa sa s policajmi stretáva v bežnom verejnom živote – napríklad pri vybavovaní osobných dokladov, pri prepisoch majetku atď. Aj ich treba lepšie poznať. Kolujú o nich skôr mýty, anekdoty. Ale to je skresľujúci tendenčný obraz. Slovník je ľahkým pomocníkom na ceste k priblíženiu sa k policajtom. Nezanedbateľným motívom na tvorbu týchto diel je aj potreba translatoológov. Prekladateľ dokáže nájsť v jestvujúcich teatrologických či bezpečnostnoprávných prameňoch odbornú terminológiu. Náš slovník je ale výsledkom heuristického zberu výrazov z bežnej ústnej komunikácie. Taká lexika doteraz v našej lexikografii nebola fixovaná.

Budú mať Vaše slovníky časom aj elektronickú podobu a plánujete v týchto aktivitách pokračovať? Čo tak slovník mediálnych profesionalizmov alebo lekárskeho profesionalizmov?

Na tvorbu slovníčka hoci len s 1000 heslami nie sú popri vyššie spomínaných manažérsko-riadiacich, vedeckovýskumných či pedagogických povinnostiach optimálne podmienky. Navyše občianskovedecké diela (tvorené v spolupráci s laickými dobrovoľníkmi) sú náročné na čas, treba vyhľadávať ochotných dobrovoľných spolupracovníkov – profesionálov z daného odboru – tráviť veľa času zbieraním materiálu v teréne. Pritom v hodnotiacich kritériách ministerstva či pre potreby akreditácií sú takéto diela kategorizované ako druhotriedne. Nenachádzam súlad medzi aktuálnou prioritou EÚ zameranou na podporu ľudského „kapitálu“ v záujme zveľďovania vedecko-nevedeckej synergie občanov európskych krajín s kritériami hodnotenia akademických publikácií na Slovensku. Naše slovníky by neboli mohli vzniknúť bez participácie desiatok dobrovoľných informátorov o používaných slovách v ich ústnej profesijnej komunikácii. Na samotnej zostavovateľskej práci participovali v tíme vždy dvaja lingvisti a dvaja nelingvisti – profesionáli z daného odboru. Výsledný výtvor tohto inkluzívneho vedeckoobčianskeho tvorivého zoskupenia má však v akademickom hodnotení stále „len“ hodnotu popularizačného diela. Predsa v reálnom živote tieto slovníky nachádzajú masívnu spoločenskú odozvu. Minimálne Slovník policajných profesionalizmov, ktorého elektronická verzia je voľne dostupná na sociálnej sieti ResearchGate, alebo tiež na webe našej katedry a do tretice

aj na webe Akadémie PZ má oveľa širšiu sledovanosť než moje vedecké publikácie. Dáva to človeku príjemný pocit, že jeho prácu reflektuje široká komunita za hranicami lingvistiky. To búra stereotypy, že slovenčina je len o „mäkkom a tvrdom i/y“ a o trápení žiakov diktátmi. A tak mám zámer pustiť sa do práce na treťom slovníku tohto druhu. Tematicky ste vycítili správnu orientáciu. Mal by to byť slovník zo zdravotníckeho prostredia. Všetci sa v ňom z času na čas ocitáme, všetci máme z času na čas problém porozumieť slovám našich lekárov a ošetrovateľov. Bude to ďalší krôčik k podpore sociálnej inklúzie. Tentokrát pôjde o inklúziu laikov do profesionálneho sveta zdravotníkov.

Učítelia, akademickí i vedeckí pracovníci v súčasnosti zápasia s nedostatkom spoločenského uznania. Ako vnímate túto skutočnosť? Ovplyvňuje to Vašu prácu? A čo by sa podľa Vás malo v spoločnosti udiať, zmeniť, aby sa tento hendikep postupne odstránil?

Skutočnosť vnímam tak, ako ju opisujete. Ako vysokoškolská pedagogička sa cítim spoločensky aj platovo mizerne. Spoločenský nezáujem sa prenáša od rodičov na deti, čo sa prejavuje aj v podobe vzťahu mládeže k svojim pedagógom. Neutralizovala sa úcta k tým, čo sú nositeľmi poznania, otriasa sa ich autorita a dôvera k tomu, čo robia. Je diskutabilné, kam až má siahať symetrizácia vzťahov medzi aktérmi, či patrí aj na akademickú pôdu. Statusu učiteľa sa nedostáva ani adekvátneho ocenenia „zhora“, hoci v exponovaných politických manifestoch sa podpora školstvu pravidelne deklaruje a skloňuje sa potreba budovať znalostnú spoločnosť. Toto je, žiaľ, u nás dlhodobý trend. Nie je to v poriadku, ale ja nemám kompetencie nastaviť slovenské školstvo na fínsky model. Na to sú povolani politici.

Na záver obligátna otázka pre našich respondentov. Máte nejaké krédo či motto, ktorým sa v živote riadíte?

Ži a nechaj žiť.